

De Geschiedenis van Westzaan opnieuw beschreven

Door Willem Tip

DE GOUDEN EEUW

Oostzeehandel

Al ruimschoots voor de Tachtigjarige oorlog kent de Banne Westzaan een bloeiende handel op de Oostzeelanden. Elk jaar varen in deze begintijd tien tot twintig Zaanse schepen naar de havens in Zweden, Polen en de Baltische staten. Graan en hout levert dit gebied. Twee producten waarin de Lage Landen zelf maar matig kunnen voorzien. De hoge graanprijzen aan het eind van de vijftiende eeuw liggen nog vers in het geheugen. Afzet voor het graan uit het Oostzeegebied is er ruimschoots. In de Banne zelf, in Amsterdam, in de rest van Holland en Zeeland. Daar leveren de Zaanse binnenschippers hun waren af, gebruik makend van het aloude voorrecht van tolvrijheid.

Eerst langzaam herstel, daarna steeds sneller

De Spaanse bezetting maakt deze bloeiende handel vrijwel volledig onmogelijk. In de eerste jaren na de verwoesting van Westzaan varen gemiddeld niet meer dan drie Zaanse schippers door de Sont naar het Oosten. Het herstel duurt vervolgens nog lang. In de jaren '80 zijn de Spanjaarden voorgoed uit de Zaanse contreien verdreven. Toch varen gemiddeld niet meer dan zes schepen noordwaarts. Pas na 1590 is de wederopbouw ver genoeg gevorderd. Het vooroorlogse peil wordt weer bereikt. Negenentwintig Zaanse schippers ziet Kopenhagen nu gemiddeld langs varen.

feestelijke opening van de speeltuinvereniging aan het Zuideinde (rond 1920). Foto Lyda Pot

Het worden er snel meer. De handel blijft na de eeuwwisseling toenemen. De nieuw verworven vrijheid en vooral de overkomst van veel bedrijven uit de Spaanse Zuidelijke Nederlanden zorgen voor een ongekende bloei. Jarenlang vertrekt er vrijwel elke week een Zaanse schip naar het Oostzeegebied. De top ligt tijdens het Twaalfjarig Bestand, tussen 1610 en 1620. Niet minder dan 56 Zaanse schepen zeilen dan elk jaar gemiddeld de Oostzee binnen.

Bevolkingsgroei

Het hout en het graan uit de Oostzeelanden is hard nodig. Het hout vindt zijn toepassing in de bouw van nieuwe schepen, van nieuwe huizen en van boerderijen. Amsterdam maakt in de vroege zeventiende eeuw de snelste groei door sinds mensenheugenis. De stad wordt enkele malen achtereenvolgend uitgelegd. Ook de Zaanstreek groeit onstuimig. Vanaf 1570 tot 1622 verdubbelt het aantal inwoners tot twintigduizend, met inbegrip van Assendelft en Oostzaan. De Banne Westzaan en Krommenie tellen in het laatste jaar zeventienduizend inwoners. Ook in het tweede kwart van de Gouden

Eeuw blijft het aantal inwoners van de Banne doorgroeien. Ze vinden vooral werk in de nieuwe industrieën langs de Zaanoever.

Mercantilisme na 1650

Na 1650 ligt de grootste groei achter de rug. Niet alleen in de Zaanstreek, ook in de rest van de Republiek. De Tachtigjarige oorlog met Spanje is voorbij, de Dertigjarige oorlog in Duitsland ook. De landen rondom beginnen zich sterk te maken voor hun eigen wederopbouw. Dat doen ze niet zelden met beschermende wetten en handelsbeperkingen. Mercantilisme noemt men dit, bevordering van de eigen koophandel.

De Zaanse Oostzeevaart neemt in de tweede helft van de eeuw jaren even snel af als ze eerder is gestegen. Rond 1700 is met drie doorvaarten de Oostzeehandel door de Sont vrijwel verdwenen.

Deel 12

Andere bedrijven en industrieën nemen de rol van de Oostzeevaart echter over. De Zaanstreek richt zich na 1650 op de walvisvaart, de scheepsbouw en niet in de laatste plaats op het molenbedrijf.

Vanuit de handel de industrie

In de beginjaren van de zeventiende eeuw geeft de zeescheepvaart in de Banne opvallend veel werk. Tien tot twintig procent van de Zaanse beroepsbevolking vaart. Men vindt de inwoners van de Banne onder het scheepsvolk maar ook onder de schippers en de scheeps-officieren.

De schepen vormen een gedegen leerschool. Wie om zich heen ziet, maakt kennis met allerlei houtconstructies die ook nuttig zijn voor de huizen- en de molenbouw. De overnaadse planken uit de scheepsbouw worden weldra toegepast als 'getrapte weeg' bij woningen. Water- en winddicht.

Wat echter nog belangrijker is, de Zaanse kanters zien bij hun bezoeken aan vreemde landen en havens de wereldhandel van nabij. De kansen en de risico's. De kooplieden en ondernemers uit de Banne raken thuis op de beurzen. Op de Amsterdamse stapelmarkt waar goederen uit alle windstreken worden aangevoerd. De ondernemingszin, nodig om een schip uit te reden voor de handel in de havens, ziet weldra ook kansen op de thuisbasis. Binnen een generatie ontwikkelen de Zaanse schippers en kooplieden zich tot industriële ondernemers. Ze zorgen niet meer alleen voor handel en vervoer maar ook voor de verwerking en veredeling. Hun bedrijf groeit. Hun inkomsten ook en daarmee hun vermogen om steeds nieuwe activiteiten te ontwikkelen. De Banne groeit uit tot een vooraanstaand industriegebied.

Fietsbrug geplaatst

Vrijdag 22 juli werd gestart met het plaatsen van de grote fietsbrug over de Westzanerweg in het nieuwe bedrijventerrein HoogTij.

Het ontwerp van de brug is ontleend aan de Vlinderbrug over de Thorbeckeweg. Het gevaarte is 148 meter lang, 14,5 meter hoog en weegt ruim 100 ton.

Zomerse noten aan de Veldweg

Onlangs gaf Fanfareorkest Crescendo een zomerconcert in Speeltuin 't Kluffie aan de Veldweg. Onder de bezielende leiding van dirigent Theo Jansen speelden de vijftientig muzikanten naast hun vertrouwde werk ook stukken als Summertime, Lawrence of Arabia en het thema uit de The Pink Panther. Ook het jeugdorkest liet van zich horen. Sommige kinderen spelen nog maar een half jaar mee, maar samen klonk het al heel aardig! In het avondlicht was het een sfeervol en goed optreden en het was dan ook jammer dat veel buurtbewoners het lieten afweten.

Crescendo speelde uitstekend!